

totum hominem immergit in cloacam. Audi D. Chrysostomum: Quoniam dici non poterat nihil esse pejus fornicatore, aliter id amplificavit, dicens: In fornicatione totum corpus fit secleratum et execrandum: tanquam enim incidens in lebetem immunditiae, sordibusque et inquinamento tinctum, sic polluitur. Fornicator peccat in corpus suum, illud corrumpeo et inquinando praefero summi rationis, ait D. Thomas. Vel, ut idem doctor Angelicus ait ex D. Augustino, quia anima fornicatoris totaliter carni in illo actu subicitur: ita ut nihil aliud possit ibi cogitare, sicut equus et mulas, totus caro. Ceteras omitto aliorum interpretationes, quas videre est apud Estium, Cornelium, etc.

Notandum ad intelligentiam.

Sed ex earum varietate adverte, quod interpretes semper laborarint in assignanda speciali ratione, ob quam fornicans peccet in corpus suum. Oecumenius ex Patribus Graecis supra decem enumerat interpretationes: Patres Latini addiderunt et suas. Praeterea adverte quod allatae rationes, vel in actum conjugalem possunt retorqueri; vel ad animam spectant potius quam ad corpus: hinc textum legi et relegi. Legenti et relegenti subit in mentem, quod tamen scribo non affirmans, sed dubitans, et aliquando, si Deo placeat, reflexurus, scilicet, vel hunc versum 18 esse praecedentium conclusionem et sequelam; quasi diceret: Horre et fugite ergo fornicationem, per quam fornicator membra Christi commutans in meretricis membra, peccat et in corpus suum: etenim christianum erat, seu Christi eras, et consequenter sanctum, purum, nobile, et quodammodo divinum: ex christiano autem, ergo sancto, nobili et divino facit illud meretricium, vile, sordidum, bestiale; vel esse versum 19 quasi antecedens, ita ut versum 19 sit huius asserti probatio, seu ideò fornicatorem peccare in corpus suum, quia, cum per baptismum Spiritus sancti templum factum sit, polluit illud per fornicationis immunditiam. Hinc conjectura faveat quod iisdem verbis Apostolus fornicationis enormitatem exaggeret per relationem corporum nostrorum ad Spiritum sanctum, quibus ante per relationem ad Jesum Christum: *An nescitis quoniam membra vestra...*

Qui autem fornicatur, in corpus suum peccat: cum qui fornicatur, ut quocumque modo peccat per immunditiam carnalem, peccare in corpus suum, quia dehonestat illud, et ignominia afficit, excitans in eo brutalem ac fœdum libidinem; quâ nimirum ita probris absorbetur agnitus, ut in eo actu nihil aliud cogitare possit.

VERS. 19. — *An nescitis quoniam membra vestra templum sunt Spiritus sancti, qui in vobis est, quem habetis à Deo?* Promitte faturi in Deum tanti numeris auctorem ingrati et injuriosi, si Spiritum sanctum per fornicationem à vobis expuleritis.

Et non estis vestri, q. d. Vestri ipsorum: id est, non estis vestri juris.

VERS. 20. — *Empi enim estis pretio magno.* Sensus: Non estis juris vestri. Nam servi empti estis, utpote

VERS. 19. — *AN NESCITIS QUONIAM MEMBRA VESTRA...* Alterum argumentum fugiendo fornicationis. Cum per baptismum facti simus templum Spiritus sancti, fornicatio est sacrilega atque impia templa profanatio. Totus homo templum Dei est; mens hominis, quasi aditum templi; animae facultates, basilica; corpus verò, quasi porticus. Hinc, ut ait Tertullianus, lib. de Callu fem. 2, hujus templi aedificatio et antiistia pudicitia est.

QUEM HABETIS A DEO. Auctorem tantum numeris recenseat, ut ingratitudem exaggeret; quasi diceret: Injurius et ingratus est in Spiritum sanctum, qui per gratiam habitat in vobis, et in Deum ipsum, qui Spiritum sanctum misit in vos. Totam itaque sanctissimam Trinitatem specialiter offendit christianus fornicator: Filium, cujus est membrum; Spiritum sanctum, cujus est templum; Patrem, qui Spiritum sanctum nobis dedit, et per Filium nos redemit.

ET NON ESTIS VESTRI, id est, vestri juris. Ultimum argumentum ductum à sacrilegio furto, quod fornicator committit.

VERS. 20. — *EMPI ENIM ESTIS...* scilicet pretio inestimabili, sanguinis Jesu Christi, Filii Dei. Servus emptus maximam domino facit injuriam, si illum, per hoc ipsum quod ejus est, offendant. Caveo ergo ne corpore, quod Domini est, Dominum offendas, sed è contra

GLORIFICATE ET PORTATE... Graec. in corpore vestro et in spiritu vestro, quae sunt Dei. Syr. idem. Portate Deum in corpore, templo quod inhabitat.

Notandum ad intelligentiam.

Nemo miretur quod Apostolus ad Corinthios scribens, tam acriter in fornicationem invehat: Corinthi civitas erat Veneri dicata, in qua scortationum et turpitudinum erat non tantum omnis licentia, sed et honor. Collyrs, daemon, apud Corinthios colitur, praeses effeminatorum et impudicorum, ait Suidas verbo Collyrs. Fanum Veneris Corinthi illa fuit locuples, ut plures quam mille haberet sacrorum famularum meretrices, quas dea, viri mulieresque dedicarent, ait Strabo, lib. 9, et Herodotus in Clis. Insuper mille quotidie selectissima, ex totâ Graecia et Asia puella omnibus adventantibus prostituebantur: quod pretio redempti, sanè permagno et inestimabili, nempè sanguine Filii Dei. Quamobrem vos ipsos et corpora vestra tantum rem pretiosam debetis intemerata servare Dominum vestro. Quasi dicat: Magni aestimatis, magni facite vestra Corpora. Ne corpus tum vilipendas, ne gratis vendas, imò maxime deas. Hæc est enim gloria Dei, si magni fiant illa corpora, quae Deus tanto sibi pretio comparavit, scilicet sanguine suo.

GLORIFICATE, ET PORTATE Deum in corpore vestro, eustum illud servando in obsequium spiritus et Dei. GLORIFICAMUS Deum in corpore nostro, tanquam templo ejus, quando servamus illud purum ab omni immunditia, et ornatum bonis operibus. Per hæc enim Deus glorificatur apud homines, secundum illud Math. 5: *Sic facite lux vestra coram hominibus, ut videant opera vestra bona, et glorificent Patrem vestrum qui in caelis est.* Portamus autem Deum in corpore nostro, quando corpus totum obsequio Dei mancipamus. Mancipiora sumpta à jumentis, quae portant sessorem, et ad eum voluntatem moventur.

illa honori et pietati ducebant, putantes se hoc modo felix sibi matrimonium captare. Vide Cornelium à Lapide, in fine 6 cap., et in cap. 11, v. 3; Tirinum, in fine 6 cap.; Fromondum, in praefatione. Hinc non minoribus indigebant argumentis, quibus à fornicatione arcerentur. Corinthiari, idem ac scortari, lascivire, genio et libidini indulgere. Hinc: *Non enim homini contingit adire Corinthum, quia est magnum ab amasibus exigebant.*

Corollarium pietatis, seu in hoc capite ad pietatem maxime notanda, et in praxim redigenda.

1. Nota divi Pauli mentem circa lites, octo primis versibus expressam, ut omnem quantum poteris, litem vites. Vide etiam dicta v. 15.

2. Nota quod v. 10 dictum est de hereditate Dei possidendâ à Dei filiis, Deoque similibus, justis et sanctis; non autem à spuris, aliis nequam, et Deo dissimilibus. Hincque stude Deo similis esse, sanctus, justus, peccatum horrens, omne bonum cogitans, amans, faciens. Omnia Dei praecepta tendunt ad hæc nostram moralem cum Deo similitudinem efficiendam; seu ut Deo similes nos in moribus efficiant. Malum prohibent, quod Deus, ipsa sanctitas, horret. *Mundi sunt oculi tui, ne videas malum, et respicere ad iniquitatem non poteris.* Habac. c. 1, v. 15. Bonum, sanctitatem, justitiam præcipiunt, quia Deus ipsa bonitas, ipsa justitia, ipsa sanctitas est. Unumquodque Dei præceptum quædam divine sanctitatis est declaratio, quam imitemur, ut sancti simus, sicut et ipse sanctus est. Ad hæc eandem similitudinem procurandam tendunt.

CAPUT VII.

1. De quibus autem scripsistis mihi: Bonum est homini mulierem non tangere.

2. Propter fornicationem autem, unusquisque suam uxorem habeat, et utraqueque suum virum habeat.

3. Uxori viri debitum reddat: similiter autem et uxor viro.

4. Mulier sui corporis potestatem non habet, sed vir: similiter autem et vir sui corporis potestatem non habet, sed mulier.

5. Nolite fraudare invicem, nisi forte ex consensu ad tempus, ut vacetis orationi; et iterum reverimini in idipsum, ne tentet vos Sathanas propter incontinentiam vestram.

6. Hoc autem dico secundum indulgentiam, non secundum imperium.

7. Volo enim omnes vos esse sicut meipsum; sed unusquisque propriam dantem habet ex Deo; alius quidem sic, alius verò sic.

8. Dico autem non nuptis et viduis: Bonum est illis si sic permanent, sicut et ego.

9. Quod si non se continent, nubant; melius est enim nubere quam uri.

10. Iis autem qui matrimonio juncti sunt, præceptio non ego, sed Dominus, uxorem à viro non discedere.

11. Quod si discesserint, nubere nunquam, aut viro suo reconciliari; et vir uxorem non dimittat.

12. Nam ceteris ego dico, non Dominus: Si quis

tionem arcerentur. Corinthiari, idem ac scortari, lascivire, genio et libidini indulgere. Hinc: *Non enim homini contingit adire Corinthum, quia est magnum ab amasibus exigebant.*

Corollarium pietatis, seu in hoc capite ad pietatem maxime notanda, et in praxim redigenda.

dunt Dei promissa et minæ. Æternam Deum minantem exheredationem, sui separationem et alienationem à se, summo et æterno bono, si fuerimus absimiles: *Neque molles, neque fures, neque avari: neque rapaces, neque ebriosi, hereditabim regnum Dei.* Æternam istam hereditationem, regnum suum, sineque bestudinis consortium nobis promittit, si sancti fuerimus, ipsique similes in moribus. Hinc ergo divine similitudini totis viribus studeamus; malum horreamus; quasi à facie colubæ fugiamus peccatum; virtutem, sanctitatem omnem amplectimur.

3. Nota rationes quibus Apostolus in septem ultimis versibus Corinthios fideles avertit à fornicatione; et horrebis peccatum, christianum; Christo; imò toti sanctissime Trinitati maxime injuriosum; christiano, quem ex sancto et divino facit sordidum et animalem, et quasi bestialium; Christo, cujus membra facit metreticia; Deo, quod offendit per hoc ipsum quod Dei est.

CHAPITRE VII.

1. Pour ce qui regarde les choses dont vous m'avez écrit, je vous dirai qu'il est avantageux à l'homme de ne toucher aucune femme.

2. Néanmoins, pour éviter la fornication, que chaque homme vive avec sa femme, et chaque femme avec son mari.

3. Que le mari rende à sa femme ce qu'il lui doit, et la femme ce qu'elle doit à son mari.

4. Le corps de la femme n'est point en sa puissance, mais en celle de son mari: de même le corps du mari n'est point en sa puissance, mais en celle de sa femme.

5. Ne vous refusez point l'un à l'autre ce devoir, si ce n'est du consentement de l'un et de l'autre, pour un temps, afin de vous exercer à l'oraison; et ensuite vivez ensemble comme auparavant, de peur que la diabolité que vous avez à garder la continence ne donne lieu à Satan de vous tenter.

6. Or je vous dis ceci par condescendance, et non par commandement.

7. Car je voudrais que vous fussiez, tous comme moi; mais chacun a son don particulier, selon qu'il le reçoit de Dieu, l'un d'une manière, et l'autre d'une autre.

8. Pour ce qui est de ceux qui ne sont plus dans les liens du mariage, et des veuves, je leur déclare qu'il leur est bon de demeurer dans cet état, comme j'y demeure moi-même.

9. Si néanmoins ils sont trop faibles pour garder la continence, qu'ils se marient; car il vaut mieux se marier que d'être brûlé.

10. Quant à ceux qui sont mariés, ce n'est pas moi, mais le Seigneur, qui leur fait ce commandement: Que la femme ne se sépare point d'avec son mari.

11. Si elle s'en est séparée, qu'elle demeure sans se marier, ou qu'elle se reconforte avec son mari; et que le mari de même ne quitte point sa femme.

12. Pour ce qui est des autres, ce n'est pas le Seigneur, mais c'est moi qui leur dis: Que si un fidèle a

frater uxorem habet infidelem, et hæc consentit habitare cum illo, non dimittit illum.

15. Et si une femme fidèle a un mari qui soit infidèle, lequel consente de demeurer avec elle, qu'elle ne se sépare point d'avec lui.

14. Car le mari infidèle est, sanctifié par la femme fidèle, et la femme infidèle est sanctifiée par le mari fidèle: autrement, vos enfans seraient impurs, au lieu que maintenant ils sont saints.

15. Si le mari infidèle se sépare d'avec sa femme qui est fidèle, qu'elle le laisse aller, parce qu'un frère ou une sœur ne sont point asservis en cette rencontre; mais Dieu nous a appelés pour vivre en paix.

16. Car que savez-vous, ô femme, si vous sauvez votre mari? et que savez-vous, ô mari, si vous sauvez votre femme?

17. Mais que chacun se conduise selon le don particulier qu'il a reçu du Seigneur, et selon l'état dans lequel Dieu l'a appelé; et c'est ce que j'ordonne dans toutes les Eglises.

18. Un homme est-il appelé à la foi étant circoncis? qu'il n'affecte point de paraître incirconcis. Y est-il appelé n'étant point circoncis? qu'il ne se fasse point circoncire.

19. Ce n'est rien d'être circoncis, et ce n'est rien d'être incirconcis; mais le tout est d'observer les commandemens de Dieu.

20. Que chacun demeure dans l'état où il était quand Dieu l'a appelé.

21. Avez-vous été appelé étant esclave? ne portez point cet état avec peine, mais faites-en un bon usage, quand même vous pourriez devenir libre.

22. Car celui qui, étant esclave, est appelé au service du Seigneur, devient affranchi du Seigneur; et de même celui qui est appelé étant libre, devient esclave de Jésus-Christ.

23. Vous avez été achetés d'un grand prix: ne vous rendez pas esclaves des hommes.

24. Que chacun, mes frères, demeure dans l'état où il était lorsqu'il a été appelé, et qu'il s'y tienne devant Dieu.

25. Quant aux vierges, je n'ai point reçu de commandement du Seigneur; mais voici le conseil que je donne, comme étant fidèle ministre du Seigneur, par la miséricorde qu'il m'en a faite.

26. Je crois donc qu'il est avantageux, à cause des nécessités pressantes de cette vie; je veux dire qu'il est avantageux à l'homme de ne point se marier.

27. Etes-vous lié avec une femme? ne cherchez point à vous délier: n'êtes-vous point lié avec une femme? ne cherchez point de femme.

28. Si néanmoins vous épousez une femme, vous ne péchez pas; et si une fille se marie, elle ne péche pas; mais ces personnes souffriront dans leur chair des afflictions et des peines; or, je voudrais vous les épargner.

29. Voici donc ce que je vous dis, mes frères: Le temps est court, et ainsi que ceux mêmes qui ne sont femmes soient comme n'en ayant point;

30. Et ceux qui pleurent, comme ne pleurant point; ceux qui se réjoissent, comme ne se réjoissant point; ceux qui achètent, comme ne possédant point;

31. Enfin, ceux qui usent de ce monde, comme n'en usant point: car la figure de ce monde passe.

32. Pour moi, je désire vous voir dégagés de soins. Celui qui n'est point marié s'occupe du soin des choses du Seigneur, et de ce qu'il doit faire pour plaire au Seigneur.

33. Mais celui qui est marié s'occupe du soin des choses du monde, et de ce qu'il doit faire pour plaire à sa femme, et ainsi il se trouve partagé.

34. De même une femme qui n'est point mariée, et une vierge s'occupe du soin des choses du Seigneur, afin d'être sainte de corps et d'esprit; mais

celle qui est mariée s'occupe du soin des choses du monde, et de ce qu'elle doit faire pour plaire à son mari.

35. Or je vous dis ceci pour votre avantage; non pour vous dresser un piège, mais pour vous porter à ce qui est plus parfait, et qui vous donne un moyen plus facile de prier Dieu sans empêchement.

36. Si quelqu'un donc croit que ce lui soit un dés-honneur que sa fille passe la fleur de son âge sans être mariée, et qu'il juge devoir la marier, qu'il fasse ce qu'il voudra; il ne péchera point si elle se marie.

37. Mais celui qui n'étant engagé par aucune nécessité, et qui se trouvant dans un plein pouvoir de faire ce qu'il voudra, prend une ferme résolution dans son cœur, et juge en lui-même qu'il doit conserver sa fille vierge, fait une bonne œuvre.

38. Et ainsi celui qui marie sa fille fait bien; mais celui qui ne la marie point fait encore mieux.

39. La femme est liée à la loi du mariage, tant que son mari est vivant; mais si son mari meurt, elle est libre. Qu'elle se marie à qui elle voudra, pourvu que ce soit selon le Seigneur.

40. Cependant elle sera plus heureuse si elle demeure veuve, comme je le lui conseille; et je crois que j'ai aussi l'esprit de Dieu.

communitat ob idcirco ab eis, quæ quidam placeat viro.

35. Porrò hoc ad utilitatem vestram dico; non ut laqueum vobis injiciam, sed ad id quod honestam est et quod facillatim præbeat sine impedimento Domini observandi.

36. Si quis autem turpem se videri existimat super virginis suæ, quod sit superadulta, et ita oportet fieri; quod vult faciat; non peccat, si nubat.

37. Nam qui statuit in corde suo firmus, non habens necessitatem, potestatem autem habens suæ voluntatis, et hoc judicavit in corde suo, servare virginem suam, benè facit.

38. Igitur et qui matrimonio jungit virginem suam, benè facit; et qui non jungit, meliùs facit.

39. Mulier alligata est legi quanto tempore vir ejus vivit; quod si dormierit vir ejus, liberata est; cui vult nubat, tantùm in Domino.

40. Beatorum autem erit si sic permanserit, secundum meum consilium; puto autem quòd et ego Spiritum Dei habeam.

ANALYSIS.

Varia resolutio dubia sibi à Corinthiis proposita circa conjugium, viduitatem, et virginitatem.

Primum dubium. Num christiano, homini per Spiritum sanctum renato, liceat usus matrimonii? — Respondet quòd nullus quidem foret ab eo abstinere; propter vitandas tamen impuritatis, conjugati cohabitare pergunt, mutuum sibi debitum reddant; nec sese separant nisi ex consensu mutuo, ad tempus, et ut oratio ferventius vacent et purius; post quod tempus, idem familiaritatis commercium repetant; quod tamen Paulus indulget, non jubet; cupit enim, si fieri commodè posset, ut omnes sibi foret in continentia similes, v. 1, 2, 5, 4, 5, 6, 7.

Secundum dubium. An inuptis et viduis expediat nubere? — Respondet satis esse ut cælibes maneat: quòd si tamen non se continent, nubant: melius est nubere quam uri, 8, 9.

Tertium dubium. An liceat divorcium? v. 10. — Respondet ex Christi Domini præcepto, insolubile esse conjugium: conjugati igitur non discedant ab invicem, aut

PARAPHRASIS.

1. Quod spectat ad quæstiones, quas mihi per litteras vestras proposuistis; hoc meum habetote responsum.

2. Melius quidem est homini uxorem suam non tangere; tamen propter vitandas impuritatis, unusquisque habitet cum uxore suâ, et unaquæque uxor cum viro suo.

3. Mutuum sibi debitum reddant; vir uxori, et uxor viro.

4. Quia sibi mutuo sua corpora sic dedèrunt, ut nec mulier sui corporis potestatem habeat, sed vir; nec vir sui corporis jus habeat, sed uxor.

5. Ne itaque fraudetis vos invicem, nisi forte cum ambo consenseritis ad tempus, ut purius orationi va-

celle qui est mariée s'occupe du soin des choses du monde, et de ce qu'elle doit faire pour plaire à son mari.

35. Or je vous dis ceci pour votre avantage; non pour vous dresser un piège, mais pour vous porter à ce qui est plus parfait, et qui vous donne un moyen plus facile de prier Dieu sans empêchement.

36. Si quelqu'un donc croit que ce lui soit un dés-honneur que sa fille passe la fleur de son âge sans être mariée, et qu'il juge devoir la marier, qu'il fasse ce qu'il voudra; il ne péchera point si elle se marie.

37. Mais celui qui n'étant engagé par aucune nécessité, et qui se trouvant dans un plein pouvoir de faire ce qu'il voudra, prend une ferme résolution dans son cœur, et juge en lui-même qu'il doit conserver sa fille vierge, fait une bonne œuvre.

38. Et ainsi celui qui marie sa fille fait bien; mais celui qui ne la marie point fait encore mieux.

39. La femme est liée à la loi du mariage, tant que son mari est vivant; mais si son mari meurt, elle est libre. Qu'elle se marie à qui elle voudra, pourvu que ce soit selon le Seigneur.

40. Cependant elle sera plus heureuse si elle demeure veuve, comme je le lui conseille; et je crois que j'ai aussi l'esprit de Dieu.

maneat cælibes, quoadusque reconciliantur, v. 10, 11.

Quartum dubium. Num etiam insolubile sit fideles cum infideli conjugium? — Distinguit Apostolus; si infidelis pacificè cohabitare consentit cum fidei, non discedat fideles; quia tunc spes est quòd convertatur infidelis, et quòd utriusque filii sanctificabuntur, v. 12, 13, 14.

Si terò infidelis prior dirimit conjugium, et non est pacificus, sinatur abire, et à tali conjugio libera maneat pars fidelis: hæc in re tamen consulatur Deus, et unusquisque secundum gratiam sibi datam ambulet, v. 15, 16, 17.

A conjugio etiam disparibus non temere solvendis, transit Apostolus ad alias conditiones etiam non faciliè mutandas: vult ergo, ut quantum religio sinit, fideles sint in suo statu stabiles, v. 18, 19, 20, 21, 22, 25, 24.

Quintum dubium circa virginitatem. — Illam commendat, ac matrimonio præfert, nullas ob rationes; sic tamen consulti, ut non precipiat: bonum quippe conjugium; melior virginitas et cælibatus, à v. 25 usque in finem.

cetis; post quod; rursum ad idem commercium revertimini: ne Satana occasione præbeatibus ad incontinentiam tentandi; et ex infirmitate vestra tentationi succumbatis.

6. Hoc autem dico tantùm infirmis, indulgendo, non præcipiendo.

7. Vellem enim vos omnes esse sicut meipsum in continentia: sed unusquisque à Deo donum proprium habet; alius quidem tale donum; alius vero tale diversum.

8. Non nuptis autem et viduis dico quòd illis bonum est, si sic inopii maneant, sicut et ego sum inopius.

9. Quòd si tamen non se continent, matrimonio

jugantur: satius enim est uxorem ducere, quam fornicari.

10. Conjugatis ego, non à meipso, sed auctoritate Christi Domini præcipio, ut ab invicem non separentur, facto scilicet quod fororum divorzio:

11. Quod si verò ob aliquam causam separentur, maneat cælibes, ut reconcilientur.

12. Quod spectat ad alios, scilicet disparis fidei conjugatos, Christus Dominus de talibus nihil præcipit: hinc ego Domini spiritu motus dico: Si quis christianus uxorem habeat idololatram, et hæc cum illo habitare consentit, non dimittat eam.

13. Hoc tamen sic consulo, velut melius, ut nolim arbitraris quod male feceris nubendo. Si acceperis uxorem, non peccasti, et si virgo nubat, non peccat: sed tales, contracto conjugio, multas secundum carnem tribulationes habebunt; quibus ego vos, miseratione vestri ductus, optem eximii.

14. Jam enim vir infidelis quasi sanctificatus est per mulierem fidelem. Spes est sanctificationis. Et mulier infidelis quasi sanctificata est per virum fidelem. Spes est quod ad fidem convertatur, si simul cohabitent. Secus verò filii vestri, illegitimi habebuntur, et in idolorum cultu educantur: nunc autem et legitimi et pie educati, et spes est quod fient sancti, id est, christiani.

15. Si verò paganus prior discedit, et conjugium dirimit, sinatur abire: in tali enim casu non obligatur pars christiana, libera manet à tali conjugio. Ad pacem vocati nos Deus; Christi religio non cogit nos ad servitium, quæ pax nostra turbetur.

16. Alis, fortè: Spes est conversionis. Res est valde incerta. Unde enim scis? etc. Itaque sine abire, et tu tuam eris libertate.

17. Veritatem uniusquisque (hoc in negotio) secundum gratiam sibi datam, ambolet, et in statu, in quo erat, cum ad fidem vocatus est, stabilis permaneat. Ita doceo in omnibus Ecclesiis.

18. Aliquis ad fidem vocatus est, cum jam esset circumcisus? ne autem attrahat faciat: alius gentilis in præputio fidem suscepit? non curet de circumcissione.

19. Nullius momenti sunt ad salutem circumcisio, aut præputium; sed fidelis observatio mandatorum Dei maximum ad eam momentum habet.

20. Uniusquisque in eo vite genere, ordine, et conditione maneat, in quo erat, cum vocatus est ad fidem.

21. Si servus vocatus es, ne sit tibi molestum: imò si potes in libertatem vocari, elige potius ut servias: non ut servas.

22. Quid enim de servitute aut libertate curas, cum hæc apud Christum sint paria? Qui enim servus vocatus est ad fidem, à Christo Domino liber factus est: et qui liber vocatus est, Christi Domini Redemptoris nostri servus factus est.

23. Magna sanguinis Christi pretio redempti estis: non ergo sitis passionum hominum servi, nec Deum offendentis unquam, ut hominibus placeatis.

24. Uniusquisque igitur Deo serviens, maneat in statu, in quo erat, cum ad christianismum vocatus est.

25. De virginitate servanda, nullum Christus dedit

præceptum: hinc ego de eâ vobis de tantummodo consilium; illud autem do vobis, tanquam vir, qui gratiam à Domino consecutus sum, ut sim fidelis minister Dei, ejusque mentem fideliter exponam.

26. Itaque existimo et dico, bonum et melius hoc esse, scilicet virginem permanere; ita dico, hoc, homini, id est, utrique sexui, bonum et optimum est, propter vitandam inexistentem in conjugio molestiam.

27. Itaque si sis alligatus uxori, ne divorcium quaras: sed si liber es, consulo, ut sic permanes, hæc quæras uxorem.

28. Hoc tamen sic consulo, velut melius, ut nolim arbitraris quod male feceris nubendo. Si acceperis uxorem, non peccasti, et si virgo nubat, non peccat: sed tales, contracto conjugio, multas secundum carnem tribulationes habebunt; quibus ego vos, miseratione vestri ductus, optem eximii.

29. Hoc itaque, fratres, vobis omnibus dico, et ad hoc attentos vos velim, scilicet quod tempus vite brevè est: hinc fiet, ut non virgines modo de nuptiis non cogitent, sed ut et ipsi conjugati sint sicut innupti;

30. Et qui ob adversa tristes sunt, tanquam non tristes; et qui ob prospera læti sunt, tanquam non læti; et qui acquirunt, fluantque divites, tanquam nihil habentes;

31. Et qui utantur hujus mundi bonis, tanquam non utantur: quia transitoria est factis hujus mundi; in quo, sicut in scenis comicis, in momento vertuntur omnia.

32. Vos autem à conjugio dehortans, et ad calitatum exhortans, opto vos exemptos à rerum peritiorum sollicitudine, ut deo vacetis liberis. Qui cælesis est, curat que Domini sunt, et quomodo placeat Deo; hoc agit præcipue.

33. Uxoratus autem sollicitus est de rebus hujus mundi, quomodo placeat uxori; scilicet mente et curâ divisis est, atque distractus.

34. Et mulier innupta et virgo usque cogitat et meditat que Domini sunt; hocque unum curat, ut sancta sit et corpore et spiritu. Nupta verò studet utilitati ac venustati, reique familiari promovende.

35. Ceterum virginitatem vobis commendans, ad vestram utilitatem aspicio; non autem laqueum libertati vestre injicio, quasi velim continendi necessitatem vobis imponere: sed vos adhortor ad virginitatem, tanquam ad quid honestus, et quod majorem vobis præbeat facultatem Deo vacandi, et sine distractione hominum obsecrandi.

36. Si quis autem putat se de decore aliquid potius, ex eo quod virginem suam plura quam nubem servet, et judicat quod eam debeat elocare; agat, prout voluerit; non peccat, si tradat eam nupti.

37. Qui verò firmam habens in anima propositum, cui aliunde propositio nihil obstat, sed plenam habet libertatem faciendi quod vult; is, inquam, si maturo judicio decrevit virginem suam in virginitatis statu servare, bene et melius facit.

58. Igitur et qui matrimonio jungit virginem suam, bene facit: et qui non jungit, melius facit.

59. Mulier vincita est lege conjugii, quandiu vivit ejus maritus: ubi verò mortuus est, libera est; cui vult rursus nubat, dummodo nubat viro christiano.

VERS. 1. — De quibus autem scripsistis mihi...

Juxta Theodoretum, hic incipit tomus secundus, ubi ad varia Corinthiorum consulta respondet Apostolus. Primò autem rogatur Corinthii circa matrimonii usum, an baptizatis liceat post Baptismum ut conjugio ante Baptismum contracto? Sive pseudoapostoli, ut sanctiores haberentur, Corinthios docuerint à re uxoriâ abstinendum esse, ut ait Ambrosius, et post ipsum S. Anselmum, alique recentiores multi; sive hoc aliqui Corinthiorum, pietatis studiosiores, excoherant, ut orationi et pietati liberius vacarent; sic volunt alii, inter quos Estius. Quidquid sit, juxta omnes antiquos, hic non queritur an baptizatis liceat uxorem ducere; de hoc enim v. 8, sed an illis liceat ut conjugii consuetudine, ut loquitur Theodoretus; seu an illis abstinendum esset à re uxoriâ, an non, ut ait D. Athanasius; et ita explicat D. Chrysostomus, Theophylactus, Hieronymus adversus Jovinianum, lib. 4, citatus à Gagnæo, Cornelio, etc. Hæc autem questioni respondet Apostolus continentiam quidem laudans, fornicationem verò vituperans, conjugalem autem continentiam concedens, ait Theodoretus. Sensus istius est: Quod spectat ad quæstiones quas mihi per vestras literas proposuistis, hoc meum habetote responsum.

Primum dubium, seu prima quæstio.

An christiano liceat usus conjugii?

Ac quia primò rogastis num christiano, homini quippe cælesti, et per Spiritum sanctum renato, liceat usus matrimonii. — Respondeo *bonum, Græcè, pulchrum*, id est, egregium et laudabile; seu melius et laudabilis esse quidem uxorem suam non tangere, id est, non cognoscere, seu ab illius amplexu abstinere, et nullum conjugii actum exercere. *Syr., ad mulierem non accedere.* Abstinere ab uxore, ait Erasmus. Hoc enim angelicum est et summè optandum, homineque cælesti et renato maximè dignum. In uno sexu, alterum intellige, ait divus Chrysostomus.

VERS. 2. — Propter fornicationem... Græcè, for-

VERS. 1. — De quibus autem scripsistis mihi, q. d.: Quod attinet ad quæstiones quas mihi proposuistis de matrimonii et cælibatus jure, usu, fructu, sic respondeo: *Bonum est homini mulierem non tangere. Bonum, id est, pulchrum, res præclara, eximia est.* Ita Theophyl. *Bonum* ergo est bonum morale et spirituale, quod per se facit ad concupiscentias veteriarum, pietatem et salutem. Rursus *tangere*, vel *cognoscere mulierem*, Hebræis honestè et modestè loquentibus idem est, quod exercere actum conjugii.

VERS. 2. — Propter fornicationem autem, ne scilicet in eam incidat, si cælesis sit, et latius castè vivere nolit, *uniusquisque suam uxorem habeat*, *Suan*, Græcè: *proprium*. Sed et illud propter fornicationem, subaudi, vitandam.

VERS. 3. — Uxor vir debitum reddat, etc. Vir pro-

58. Beatior autem erit, si cælesis permanserit secundum consilium meum: arbitrò autem quod Dei spiritum habeam; et licet quod à Deo sit consilium meum.

COMMENTARIA.

vitaciones, quod omnia impuritates genera includit. Fornicationum tamen et aliarum impuritatum vitandam gratiâ, unusquisque vestrum uxorem quam duxit habeat. *Syr., tenet; Æthiop., habet cum uxore sua*, id est, habere pergat, eaque utatur. Idem de uxore intellige, quandoquidem una est natura, ait Theodoretus. Conjugalem continentiam concedit Apostolus, non præcipit, ut insuper explicat v. 6. Multo minus hic conjugium præcipit omnibus, etiam sacerdotibus et monachis, ut perverse inferunt hæretici ex voce distributivâ *unusquisque...* 1. Quia de contrahendo conjugio hic non agitur, sed v. 8. 2. Etsi ageretur de conjugio, illud Apostolus non præcipit, alias sibi ipsi contradicere dicenti v. 7: *Volo omnes homines esse sicut me ipsum*; v. 8: *Non nuptus dico: bonum est illis si sic permanent*; v. 38: *Qui matrimonio jungit virginem suam, bene facit; qui non jungit, melius facit.* Adde quod, etsi conjugium præcipere, capacius et non impeditis hominibus illud præcipere non autem voto obstrictis, et conjugii incapacibus. Sed quid mirum, si tam perverse ratiocinaretur hæretici, quos impuritas excecavit. Adeo verum est hereticum vix fuisse, qui non fuerit impudicus.

VERS. 5. — Uxor vir debitum, Græcè, *debitum benevolentiam*; *Syr., dilectionem*. Duplex vitanda fornicatio, propria et aliena. Ad utramque vitandam, maritus uxori, et uxor marito debitum amoris et honoris reddat officium. Debitum conjugale ad utrumque conjugem æqualiter pertinet.

VERS. 4. — *Mulier sui corporis potestatem*, Græcè, *jus*, etc. Affertur ratio cur mutuum sit debitum, et utrique parti æquale; quia scilicet sua sibi corpora mutuo dederunt: hinc neuter plenam sui corporis potestatem habet, neuter sui juris est in officio conjugali; sed alter alteri obstrictus. Quia paria sunt jura, paria sunt et debita: hinc nec possunt sibi mutuo corpus denegare, nec alteri tradere.

VERS. 5. — *Nolite fraudare invicem*, Græcè: *Defraudare* hic est conthetere, altero invito; ait Theophyl. marito accipitur. *Debitum*, Græcè: *debitum benevolentiam*; ita honestè periphrasi debitum conjugale circumseribit Apostolus. Rectè autem debitum vocatur, quia ex justitiâ quædam debetur. Caput ratio sequitur:

VERS. 4. — *Mulier sui corporis potestatem non habet*, etc. Sui corporis, scilicet secundum ea membra que sexum distinguunt, et quælibet ea servant actui conjugali. *Potestatem*, ut pro sua voluntate possit concubare, vel alteri se conjugere, non habet mulier pura uxor, sed maritus, idque sibi tantum non alteri. Ita S. August., lib. 5 contra Julian., cap. 24, unde pro potestatem non habet, Græcè, *jus non habet*, scilicet ad continentiam, vel ut alteri corpus suum tradat.

VERS. 8. — *Nolite fraudare invicem*, utendo debitum conjugale, nisi forte ex consensu, ad tempus, ut va-

lactus. Ne itaque hoc debitum vobis denegatis, nisi *ex consensu*, et ad *tempus*, et *et orationi*, Græc., *orationi et jejuniu vacetis*. Penitentia et oratio conficit. Jejunium disponit ad orationem; oratio sanctificat jejunium. Penitentia et jejunium quasi corpus, oratio quasi anima; utrumque simul, quasi totum sanctitatis, Deo gratum efficit. Non dixit simpliciter *ut oratis*, sed *ad orationi vacetis*, purius, ferventius et magis assidue: sub orationis nomine intellige et sacrificium et Eucharistia perceptionem, quæ sunt orationes præcipuæ, et quæ majorem postulant et puritatem et recollectionem. Hinc Ecclesia conjugalis continentiam suadet dielibus Deo specialiter sacris, mysteriorum celebrationi et per Eucharistiam participationi dedicatis; similiter et temporibus orationi et penitentia destinatis. Sic tamen suadet ut non præcipiat: hæc enim continentia debet ex consensu mutuo fieri.

ET ITERUM REVERTIMINI IN IDIPSUM... Syr., *ad idem negotium*; Ethiop., vers., et iterum estote simul. Revera *iterum* significat in unum, seu in eundem locum vel thoram. Igitur sensus est: Quo solemnitas et orationis expleto tempore, solum familiaritatis commercium repetite; ne si diutius maneatis thoro separati, Satanas ex hæc diuturnitate sumat occasionem vos tentandi; et vos, ob incontinentiam, ad quam prodiversis estis, tentationi succumbatis. Corinthii, ut notat Baronius, Annot. tom. 1, erant genio suo salacissimi, et præ cæteris Græcis Veneris studio delitissimi. Vide dicta in fine cap. 6.

VERS. 6. — *Hoc autem dico...* hoc, scilicet, *revertimini*. Non præcipio, sed permitto; non jubeo, sed indulgeo. Syr., *hoc autem dico tanquam infirmis, non ex præcepto*.

VERS. 7. — *VOLO ETIAM OMNES VOS...* Græc., *omnes homines*; Syr., *siquidem ego velim omnes homines esse mei instar in puritate* (qualis fuerit Paulus indicat v. 8).

VERS. 8. — *VOLO ETIAM OMNES VOS...* Græc., *omnes homines*; Syr., *siquidem ego velim omnes homines esse mei instar in puritate* (qualis fuerit Paulus indicat v. 8).

VERS. 9. — *VOLO ETIAM OMNES VOS...* Græc., *omnes homines*; Syr., *siquidem ego velim omnes homines esse mei instar in puritate* (qualis fuerit Paulus indicat v. 8).

VERS. 10. — *VOLO ETIAM OMNES VOS...* Græc., *omnes homines*; Syr., *siquidem ego velim omnes homines esse mei instar in puritate* (qualis fuerit Paulus indicat v. 8).

VERS. 11. — *VOLO ETIAM OMNES VOS...* Græc., *omnes homines*; Syr., *siquidem ego velim omnes homines esse mei instar in puritate* (qualis fuerit Paulus indicat v. 8).

VERS. 12. — *VOLO ETIAM OMNES VOS...* Græc., *omnes homines*; Syr., *siquidem ego velim omnes homines esse mei instar in puritate* (qualis fuerit Paulus indicat v. 8).

VOLO, opto, vellem, optarim, si posset, votum est, non præceptum, optarim OMNES VOS ESSE SICUT MELITUS in continentia, ait D. Chrysostomus. Virgo erat Paulus, ait Oecumenius. Vide apud Estium multas sanctorum Patrum citationes pro D. Pauli celibatu.

SED UTINQUEQUE PROPRIUM DONUM... Ad conjugatorum solatium, Dei donum appellat etiam matrimonium. Alia quippe Dei dona sunt majora, alia minor. Castitas autem conjugalis, licet donum sit virginitatis minus, Dei tamen donum est.

VERS. 8. — *DICO AUTEM NON NUPTIS ET VIDUIS...* Secundum dubium, seu secunda questio.

An christiano expedit nubere.

Quæsierant Corinthii circa nondum nuptos et viduas, num expedit nubere.

DICO NON NUPTIS UNQUAM, seu qui matrimonii jugum nondum acceperunt; et VIDUIS, id est, iis qui acceperunt quidem, sed morte disjuncti fuerunt; Theodoretus.

BONUM EST ILLIS, Syr., *satis est*, seu expedit ut celibes maneant, sine matrimonio, sicut et ego celebs sum; idem Theodoretus. Tantum abest ut Apostolus conjugium præcipiat, sicut in v. 2 dicit hæretici; quin imò debortatur ab illo, omnesque inaptos ad sui exemplum in celibatu imitandum hortatur. D. Ambr. et D. Anselmus hic asserunt D. Paulum nunquam fuisse uxoratum; si enim uxorem duxit qui hoc dixit, Sicut et ego, ergo omnes homines uxortos esse voluit, nullamque virginem esse, sibi que ipsi contradiceret; D. Anselm. ex D. Ambrosio, seu, ut volunt alii, ex Hilario diacono.

VERS. 9. — *QUOD SI NON CONTINENT, NUBANT*, id est, matrimonio jungantur. Hoc intellige sicut omnes intellexerit sancti Patres apud Estium citati, scilicet de iis quibus nubendi potestas est, non verò de obstrictis continentia voto. Hi enim ad sanctiora incontinentia suæ remedia debent confugere, ait Estius, ad jejunium, orationem, vigiliis, piis meditationibus, lectionibus. De fidelibus agit Apostolus, ac dicere vult, non unum omnia habere, sed alios alia. Quidam enim viduis, non continentibus, alii viduis, alii virginalis.

VERS. 8. — *DICO AUTEM NON NUPTIS, ET VIDUIS: BONUM EST ILLIS SI SIC PERMANENT* (scilicet inuupti uti sunt), *sicut et ego inuuptus permaneo. Bonum est si sic permanent*, id est, permanere velint; q. d.: *Volo, id est, velim, omnes esse sicut meipsum*, hoc est, esse virginem uti ego virgo sum; sed nolo id præcipere.

VERS. 9. — *QUOD SI NON SE CONTINENT, NUBANT. MELIUS EST ENIM NUBERE, QUAM URI*, scilicet, nisi jam per votum nuperis Christo. Illi nubere quam uri melius est, qui adhuc nubere possunt. Apostolus enim dat causam, cur velit incontinentes et fragiles nubere, ne scilicet urantur, id est, fornicentur: nam alios generosos pugiles vult continere. Q. d.: *Qui se non continent, nubant: melius est enim nubere, quam non continere*. Ita Theodor., Ambr., Anselm., S. Thom., Augustin. Melius, inquit Hieronym., est nubere quam uri, id est, melius est maritum ducere quam fornicari. Uritur ergo, non qui tentatur incentive libidinis, sed qui a tentatione superatur: non qui sentit, sed qui consentit. Quomodo dicitur *uri igne*, non qui calorem ejus qualitercumque molestum sibi sentit, sed qui admocto igne leditur ac sauciatur.

sacras, perpetuam occupationem; ad fugam otii, periculosorum colloquiorum, aspectuum, etc.

MELIUS EST ENIM NUBERE QUAM URI. Græc., *igniri*; Ethiop., versio, *quod fornicari*. Eodem modo D. Hieronymus ab Estio citatus. Sicut uritur ab igne, non qui calorem sentit, sed qui ab igne leditur et realiter adurit, ita à libidine uritur, non qui sentit eam, sed qui consentit illi; qui ab ea vincitur, et vitius succumbit tentationi: hoc est proprie igniri, *perforari*. Tentatio itaque non est ustio, sed solus tentationi consensus: quin imò tentatio, si vincatur, coronæ materia est. Sanè si non coronatur nisi victor, si nulla sine certamine victoria, tentari, contra tentationem certare, eamque vincere, ad coronam necessarium est.

VERS. 10. — *IS AUTEM QUI MATRIMONIO...* Tertium dubium, seu tertia questio.

An inter christianos liceat divorcium.

Circa matrimonii insolubilitatem consultum erat à Corinthiis. D. Paulus, respiciens ad præceptum Domini de uxore non dimittendâ, ait: *Conjugalis præcepto, non ego, sed Dominus, id est, ego non à meipso, sed ex Christi Domini auctoritate et voluntate nobis traditione notâ, jubeo ut ab invicem non separentur, facto scilicet quoad thorum divorcio*. Nec uxor à marito discedat, nec maritus uxorem dimittat. Intellige clausulam à Christo Domino additam: *Nisi ob FORNICATIONEM*. Quæ clausula ad utrumque sexum æqualiter spectat. Hoc Domini præceptum de matrimonii insolubilitate nunc quidem scriptum est Matth. 3, 32, et 19, 9; Marci 10, 9; Lucae 16, 48. Tunc autem solâ traditione ac memoriâ notum erat.

VERS. 11. — *QUOD SI DISCESSERIT...* Quod si ob fornicationem, aut aliam ob causam uxor separata fuerit à viro suo, aut maneat celibes, aut cum viro suo reconcilietur. Idem intellige de viro: paria enim utrinque jura. Eligant aut jure conjugii non uti, aut reconciliari. Christus Dominus hic sicut alibi, *fecit et docuit*. Ecclesiam enim sponsam suam, in suo sanguine lotam, sibi copulavit in æternum. Nec Ecclesiam dimittit Christus unquam, nec Christum Ecclesia deseret. Hæcque facta docet et præcepto conjugatos insolubilitate uniri. *Sacramentum hoc*, matrimonii, *magnum est*, ait Apostolus: *ego autem dico in Christo et in Ecclesia*. Sacra Christi cum Ecclesia unionis insolubilis honorarium signum est matrimonium; et in hoc

Quod satis declarat Græcum verbum ab igne deducum, igniri, incendi, comburi. Quod si uri non plus esset quam pati motus libidinis, et inquietari stimulis carnis, ut volunt sectarii; jam ipse Paulus, qui supra dixit: *Volo omnes homines esse sicut meipsum*, juxta suum hoc consilium uxorem ducere debuisset. Nam de stimulo carnis alibi queritur: *Deus est, inquit, mihi stimulus carnis meæ*, etc., 2 Cor. 12. Accommodatus est textus, ut nubere dicitur melius quam uri, quia nubere minus malum est, et secundum veniam concessum; uri verò deterius, ac minime concedendum. Ideo melius est nubere, quia pejus est uri. S. Thomas melius interpretatur *magis tolerandum*. Tale quoque est quod S. Martinum dicere solitum refert Sulpitius: *Conjugium pertinet ad veniam, virginitas*

Sacramentum est. Conjuges igitur sui insolubili unione, suo amore sincero, et complacencia mutua, hæc imitentur et fideliter exhibeant Christi unionem cum Ecclesia sponsa sua. Caveant ne sint signa mendacia, fallacia, et ne Christi et Ecclesie sint opprobria. De his fusc Ephes., cap. 5, in fine.

VERS. 12. — *NAM CÆTERIS EGO DICŌ, NON DOMINUS...* Hæc verba multi ad præcedentia in v. 8 referunt, voluntque hæc esse sensum: *Conjugalis præceptum Dominus, non ego, etc. Cæteris autem, scilicet non nuptis, ego consulo*. Dominus non præcipit, ut inuupti permaneant. Fromondus ait quod Catharinus primus hæc verba sic intellexit contra omnes veteres. Sed cum nihil ad hoc cogat, puto naturalis, si ad sequentia referantur: ita ut per cæteros intelligatur conjugati disparis fidei. Ita intellexit D. Aug. apud Fromondum; ita D. Anselmus; quasi diceret: *De conjugatis fidelibus hæcenus egi, ut v. 8 satis indicavi, quæ sunt *vacatis orationi*: jam cæteris loquor, iis nimirum qui sunt disparis fidei, seu quorum unus christianus est, alter paganus. Tunc, ad Apostolorum prædicationem, quotidie contingebat ut unus conjugatorum crederet in Christum, fieretque christianus, alter verò in infidelitate sua remaneret. Hinc ergo difficultas oriebatur, num christianus ab infideli deberet discedere, an verò cum illo permanere. Et probabile est quod hæc difficultatem Corinthii per litteras suas Apostolo proposuerint.*

Quantum ergo dubium, seu quarta questio.

Num fidelis cum infideli conjugium sit indissolubile.

Nota quod difficultas sit de matrimonio ante fidei susceptionem contracto: nec enim fidei licent cum infideli contrahere; sed, ut in fine capitis dicit ipse Paulus, *tantum in Domino*, id est, fidei et pio, ut explicat Theodor. Hinc D. Chrys. et post eum Theod., Theoph., notant quod non dicit Apostolus, si quis vult accipere infidelem, sed si quis HABET INFIDELIEM.

Nota et quod cultus disparis nondum irritabat matrimonium: hoc enim non à D. Paulo, sed ab Ecclesia fuit institutum. Dubium resoluturus Apostolus, quasi præfatur dicens: *Nam cæteris ego dico...* id est, de talibus conjugis Christus nihil dixit, nihil præcepit; sed ego, apostolice auctoritate fretus et Domini Spiritu motus, dico: *Si quis Christianus uxorem habet idololatram, et hæc cum illo habitare consentit, non illam dimittat.*

Quod satis declarat Græcum verbum ad penam.

VERS. 10. — *IS AUTEM, QUI MATRIMONIO JUNCTI SUNT*, etc. Respicit Apostolus ad præceptum dominicum: non licere viro dimittere uxorem, nec uxori virum, exceptâ causa fornicationis, Matth. 5 et 19; Marc. 10; Luc. 6.

VERS. 11. — *QUOD SI DISCESSERIT...*, *reconciliari*: Hinc sequitur divorcium, etiam justum et licitum, non solvere matrimonii vinculum, sed tantum thori consortium, ut si conjux sit adultera, non licet viro innocentis alius intrare matrimonium. Eadem est ratio uxoris, si vir sit adulter. *Et vir uxorem non dimittit*, sine gravi et justâ causâ. Nam ob fornicationem et alius justis de causis licet dimittere.

VERS. 13. — ET SI QUA MULIER... Utrique sexui paria dicit monita; quia par utriusque conditio, et par utriusque conjunctio.

VERS. 14. — SANCTIFICATUS EST ENIM VIR INFIDELIS... Dux superioris assertionis, seu resolutionis assert rationes. Primam ex parte conjugum ductam; quasi diceret: tantum abest ut in allegato casu sit pro christiano aliquid fidei periculum; quinimo magna spes est sanctificationis pro pagano.

SANCTIFICATUS EST ENIM... Non dixit, sanctus est; sed sanctificatur; D. Chrys., id est, preparatur ad sanctitatem; disponitur ad fidem, quae radix est sanctitatis. Etenim paganus ille cum uxore sua christianam benevole et pacifice vivendo, eique sua christianae religionis exercitia permittendo, sibi ipsi viam sternit ad sanctitatem; magna spes est quod per uxorem suam brevi convertatur ad fidem et sanctificetur. Candidatus est timoris, ait Tertull., candidatus est fidei, ait D. Hier. Sancta et fidelis domus virum sanctificat infidelem, jam candidatus est fidei, quem filiorum et nepotum credens turba circumdat; D. Hier. ad Laetam. Multis exemplis confirmata fuit haec veritas, quae apud P. Cornel. videre licet.

ET SANCTIFICATA EST MULIER... Similiter et uxor ad sanctitatem preparatur per jugem conversationem eam viri fidei; cum enim animis consentiant, spes est quod nec fide, nec religione dissentient. Haec explicatio valde naturalis est, atque adeo literalis: sed omnitendans non puto D. Joan. Chrysostomi et aliorum ejus sequacum opinionem, qui hanc sanctificationem explicant de usu matrimonii. Scrupulosè timetant Corinthii, ne fidelis pollueretur per contactum infidelis: seu, ut ante ipsum dixit Tertullianus à Gratia citatus, verebantur ne non liceret eis matrimonio suo uti, qui in carnem sanctam credidissent. Paulus ut hunc metum eximeret, ait sanctificationem esse suam matrimonii propter pietatem fidelis, seu parvis christianae. Tanta est copia lucis munditiae.

ALIOQUIN FILII VESTRI... Secundam ex parte liberorum ductam.

VERS. 12. — Nam ceteris ego dico, etc. Ego dico, id est, ego consulo id quod sequitur, scilicet, ut infidelis infidelem conjugem pacificam non dimittat.

VERS. 14. — Et si qua mulier fidelis habet virum infidelem... sanctificatus est enim vir infidelis per mulierem fidem, et sanctificata est mulier infidelis per virum fidem; q. d. Matrimonium et conjunctio ista sancta est: unde non profanatur, nec pollutur fidelis per contactum infidelis, ut vos scrupulosè timetis, sed potius infidelis morali quadam denominatione, et quasi sanctitatis aspergine, ait Anselmus, inde sanctificatur: tum quia maritus est sancta, id est, fidelis conjugis: tum quia eam in fide suam non impediendo, et benevole cum ea vivendo, quae viam sternit sibi, ut per preces, merita, verba et exempla fidelis conjugis convertatur et ipse, sicut sancta Caecilia maritum suum Valerianum convertit.

Alioquin filii vestri immundi essent. Quasi dicat: Si ab infideli conjugis feceritis divortium, filii vestri habebuntur quasi nati ex illicito thoro, addiderunt, illegitimi: Nunc enim sancti sunt, id est, munda; immundi autem, id est, ex honesto et legitimo matrimonio concepti et nati. Ita Ambrosius, Anselmus, Augustinus. Sancti sunt, quia convivente infideli, facile fide-

Alioquin, id est, si separaremini ab invicem, filii vestri essent immundi. Haecque duobus modis, 1º quia illegitimi haberentur et ex illegitimo matrimonio nati; 2º quia profani fierent et idololatras: quia in idolorum cultu educarentur.

Nunc autem sancti sunt, id est, et legitimi, et pie educati: hincque magna spes est quod fient sancti, id est, christiani. Sunt quasi designati sanctificati, et per hoc etiam saluti, ait Tertullianus, lib. de Anima, cap. 59. Hinc ergo nullum Calvino patrociniū dicenti, fidelium filios nasci sanctos, et Baptismo non indigere. Etenim hic Apostolus non agit de internā animae sanctitate, aut parentum, aut filiorum; sed de imperfectā, inchoatā, seu de preparatione ad sanctitatem. Parentum quidem infidelium, per sanctam conversationem cum parte fidei; filiorum vero, per sanctam educationem, seu, ut ait Tertul., de Anima, per institutionis disciplinam. Hinc enim et Apostolus ex sanctificato altero sexu sanctos procreari ait, tam ex seminis prerogativa, quam ex institutionis disciplina; Tertull.

VERS. 15. — Quid si infidelis discedit, id est, quod si pars pagana, sive vir, sive mulier, discedat; et prior conjugium dirimat, sinatur abire; et à tali conjugio libera maneat pars christiana; ita ut alias nuptias possit contrahere.

NON ENIM SERVITUTI... Christiana etenim religio non cogit nos ad servitutem, quae pax nostra turbetur: in tali ergo casu non obligat fidelis, ut vel caelebs maneat; aut ad priora connubia redeat: ut dixi supra de fidelibus conjugatis loquens.

IN PACE AUTEM VOCATUR... Ad pacem nos vocat Deus. Ergo si te perturbat paganus, seu quia prior discedit, conjugiumque dirimit, seu, ut ait D. Chrys., quia pugnat, bellumque movet: si jubet te sacrificare, aut sociam esse impietatis, melius est discedere, melius est divellat matrimonium, quam pietas: D. Chrysostomus. Major Dei causa est quam matrimonium; nec debetur reverentia conjugii, ei qui horret auctorem conjugii: nec oportet litigare cum eo qui disce-

lis parentis fide et diligentia ac cura sanctificari, baptizari, et christianae educari possunt. Ita Augustin., lib. 5 de pecc. Meritis, cap. 12; et ex Tertull., Hieronymus, epist. 155, ad Paulinum.

VERS. 15. — Quod si infidelis discedit, discedat. Sensus est: Si infidelis discedit, non consentiens habitare cum fidei, ut fidei, id est, si religione ejus offensam cum relinquit; non est quod conjux fidelis existimet se debere illum sequi; sed simul cum discedere, tanquam per illius discessionem libertati sua redita.

Non enim servituti subjectus est frater aut soror in quomodolibet. Non est servituti subjectus frater aut soror talibus, hoc est, infidelibus qui discedunt, aut cohabitare non consentiunt.

In pace nos autem vocavit Deus. In pace, id est, ad pacem. Quod autem dicit, tale est: Religio christiana, ad quam à Deo vocati sumus, non cogit nos ad hanc servitutem, quae pax christiana turbetur, hoc est, pacificus et tranquillitas Christi cultus in familia impediatur. Quare sicut pater filium, et filius patrem potest plena libertate relinquere ex ejusmodi causa; sic et conjux fidelis infidelem.

dit: quia odio Dei discedit, ac per hoc nec dignus habendus est. Ambros. in Paulum. Contumelia creatoris solvit jus matrimonii; idem.

VERS. 16. — UDE ENIM SCIS, MULIER... Occurrit rationi, quae posset in contrarium afferri; nimirum, spes est quod convertatur; et respondet quod res sit valde incerta. Unde enim scis, etc. Itaque sine abire, et tu discede, utique mere libertate.

VERS. 17. — Nisi unicuique sicut dixit Dominus... Sicut unicuique non sibi paratus est Deus. Et unicuique ut eum vocavit Dominus, ita ambulet. Aethiop. et Arab., veritatem unicuique sicut, etc. Itaque nisi positum pro sed, et ita etiam Theophylact. Sensus ergo est: Sed hoc in negotio, unicuique secundum gratiam à Deo sibi datam ambulet; et in statu in quo erat, cum vocatus est ad fidem, stabilis permaneat. His verbis indicat Apostolus fidelem non teneri sub precepto ad dimittendum paganus, etiam discedentem; sed posse retineri, et cum eo habitare, si sit spes eum Christo lucrifaciendi. Praeceptum quidem est non discedendi ab infideli pacifice cohabitare volente, sed non est praecipuum repudiandi volentem discedere, nisi forte sit propriè subversionis periculum. Haec in re Deus consulendus est, et secundum ejus voluntatem et gratiam unicuique debet agere: sed nihil agendum tenerè. Hominis conditionem fides, seu baptismum non mutat.

ITA DOCEO IN OMNIBUS ECCLESIS. Et merito, ne christiana religio republicam perturbare videretur.

VERS. 18. — Circumcisi aliqui vocati est... A conjugis, etiam disparibus non facile mutandis, transit ad alias conditiones etiam non mutandas. Sive fuerit alia questio à Corinthiis proposita, scilicet an servi per baptismum fiant liberi? an gentiles baptizati debeant circumcidi? sive Paulus, pro suo more, ab una re, ad aliam similem trauscat ex occasione.

VERS. 16. — Ude enim scis, mulier, etc.; quasi dicat: Donum Christi est pax; ad hanc, non autem ad servitutem inquietam et risosam vocati sumus à Christo. Si ergo infidelis rixis, probris, iniuriis in fidem et fidem conjugem, discessionem querit, discede, o conjux fidelis, ab eo, ut pacifice vivas: neque pretendas spem conversionis ejus. Unde enim id speres, in homine pagano, blasphemio, rixoso? Ac consequenter, unde scis, vel unde speras, quod cum salvum facies?

VERS. 17. — Nisi unicuique sicut dixit Dominus, unicuique sicut vocavit Deus, ita ambulet: Dixi, inquit, fidelem infideli conjugem discedente non esse subiectum servituti, ut cum sequatur aut retineat, non quidem salutis ejus procurandae causa; sed prohibeo tamen quominus id faciat, si praesertim occulto Dei dono et instinctu ad id moveatur. Imò sententia mea haec est, ut quisque, quoad fieri potest, ita ambulet, sicut vocavit illum Deus: hoc est, convertetur. Deoque serviat, manens in eo genere vite in quo ad fidem à Deo vocatus est: sive in conjugio, sive extra conjugium; sive in servitute, sive in libertate, sive in alio quocumque.

Et sicut in omnibus ecclesiis doceo. Sensus: Nec vobis solum, sed omnibus ecclesiis hanc meam sententiam propono et prescribo; christianismum non cogere ad mutandum vite statum; nec, nisi magna ratio cogat, mutandum esse.

VERS. 18. — Circumcisi aliqui vocati est? id est,

Quidquid sit, vult Apostolus fideles, quantum religio sinit, in suo statu stables esse. Aliquis ad fidem vocatus est, cum jam à parentibus Judaeis esset circumciscus:

NON ADDUCAT. Graec., ne attrahat, id est, ne eum in medicamentis attrahat et extendi curet. Sicut quidam Judaei, de quibus, ex D. Epiphano Gagnæus, Estinus, Cornelius, Emmanuel Sâ. Alius ex gentilibus natus, in praepitio fidem suscepit? non curet de circumcissione.

VERS. 19. — Circumcisi nihil est...; haec quippe adiaphora sunt, non pertinent ad fidem, nulliusque momenti sunt ad salutem; sed fidelis observatio mandatorum Dei, maximum momentum habet. Non enim interest, an quis sit circumciscus, an non: sed an sit fidelis servus Dei. Diligere Deum ex toto corde, et ex amore ejus observare mandata, haec est vera religio, sine qua cetera nihil.

VERS. 20. — Unicusquisque in qua vocatione...; unicuique in quocumque vite genere, ordine et conditione maneat, in qua erat, cum vocatus est. Intellege de statu honesto, licito, inculpato.

VERS. 21. — Servus vocatus es... Sicut, si servus vocatus es, non sit tibi cura; quin etiam si potes in libertatem vocari, elige tibi ut servias. Arab., praestantius est ut servitus utaris. D. Chrys., magis servit. Theod., perge servire. Theophyl., servitio. Volens ostendere, quod non ledit servitus, sed etiam prodest, ait D. Chrysostomus, qui rellit eis qui interpretantur, si potes liberari, liberare, quod D. Pauli scopo valde contrarium est, ait idem Chrysostomus. Ex quo Filius Dei pro nobis exinanitus formam servi suscepit, servitus non est fugienda, quinimo propter Deum libertati preferenda; ob majorem humilitatem et patientiam exercendam.

VERS. 22. — Qui enim in Domino vocatus est ser-

quispiam prius circumciscus, utpote Judaeus aut proselytus, vocatus est ad fidem? Non adducat praepitium, id est, non attrahat, scilicet ferro, praepitium. Ita Theophylactus. Ne ponatur eum aut pudat circumcissionis, nec afflicto esse praepitatus.

In praepitio aliqui vocatus est? Non circumcidatur, hoc enim esset judicare et Christum abjicere.

VERS. 19. — Circumcisi nihil est, et praepitium nihil est. Sensus: Nihil haec valet, nihil conferunt ad iustitiam et salutem, ideo non sunt affectanda. Agit de Judaeis ad christianismum conversis.

Sed observatio mandatorum Dei, supple, est aliquid, conferat ad iustitiam et salutem; quia scriptum est: Factores legis justificabuntur, Rom. 2; et: Si vis ad vitam ingredi, serva mandata, Matth. 19.

VERS. 20. — Unicusquisque in qua vocatione vocatus est, etc. Vocationem intelligit vite statum seu conditionem.

VERS. 21. — Servus vocatus es? Non sit tibi cura. Servus eras, inquit, quando vocatus es ad fidem? Non te res illa angat, quod servus sis.

Sed et si potes fieri liber, magis mere. Sensus est: Etiam si possis assequi libertatem, magis tamen, id est, potius, mere servitutem, et in ea permanere majoris boni causa, scilicet ad tuam exercitacionem, et dominii tui salutem, etc.

VERS. 22. — Qui enim in Domino vocatus est servus, libertus est Dominum; q. d.: Servi heriles si suam christiani, non amulant fieri liberi à servitute herili, sed

YUS... Paucissimis verbis ostendit in Christo aequales esse servos et liberos; quasi diceret: Quid enim de servitute, aut libertate curas? apud Christum haec paria sunt: qui enim servus vocatus est, à Christo liberatus est; et qui liber et dominus vocatus est, Christi Domini et Redemptoris omnium servus factus est. Liberus dicitur, qui ex servo factus est liber; tales autem sunt omnes christiani, qui à servitute peccati et diaboli, in libertatem filiorum Dei sunt asserti. Omnes tamen Christi sumus servi; omnium nostram Dominus ac Redemptor est Christus. Itaque si servitus te conturbat, scito te libertum Christi; si libertas atollit, scias te servum Christi; Theophyl. Conservi sumus omnes: liberi sumus omnes; in Christo itaque pares et servi et liberi.

VERS. 23. — *PRETIO EMPTI ESTIS.* Omnes hic Christianos, sive ingenuos, sive liberos alloquitur. Magno sanguinis Christi pretio redempti estis; et verà filiorum Dei libertate donati: Christum ergo supremum Dominum vestrum agnoscite.

NOLITE FIERI SERVI HOMINUM... tanquam supremorum dominorum: ne ergo quisquam vestrum quid servium hominum: ne sitis servi passionem hominum: ne Deum offendatis, ut hominibus placeatis. A Christo redempti, Christo servite, et propter Christum et iuxta voluntatem Christi; temporalibus suis dominis obsequium, et ministerium praestent quicumque sunt servi. Duobus providet et Deo et dominis temporalibus: videlicet, ne sub Dei praetextu discedat à dominis; et rursus ne à Deo deficiat, dominis supra quam par est obsequendo; Theophyl.

VERS. 24. — *UNUSQUISQUE IN QVO...* Itaque dummodo Christi et Dei salvum sit obsequium, ne curate de statu; sed quisque Deo serviens maneat in eo, in quo erat, cum christianus factus est. Fides omnem sanctificat statum; non ergo de statu mutando coglorientur quod à servitute peccati asserti sunt in libertatem gratiae et adoptionis filiorum Dei. Vide Chrysost., hic, et in Moral., hom. 19.

Similiter qui liber vocatus est, servus est Christi, quia redemptus ab eo.

VERS. 25. — *PRETIO EMPTI ESTIS,* puta sanguine Christi, qui antonomastice dicitur *pretium*, utpote ingens et immensum. Ita Ambros. Dicitur autem tam ad servos quam ad liberos, adeoque communiter ad omnes fideles.

Nolite fieri servi hominum. Pretio sanguinis sui Christus vos emit, et servos suos fecit; igitur nolite fieri servi hominum, id est, ne vos ita subiecte hominibus, in Christo Domino debitem subtrahatis, aut quoquo modo minutis obsequium atque servitium: ita videlicet, ut hominibus serviendo Dei obsequium negligatis.

VERS. 26. — *UNUSQUISQUE IN QVO VOCATUS EST, etc.* q. d.: Verumtamen, quisque in suo statu, sive herili, sive servili, in quo vocatus est, et venit ad christianismum, permaneat. *Permaneat apud Deum,* id est, Deo servitius, et à Deo non recedens.

VERS. 27. — *De virginibus autem* (ut scilicet manent virginibus, et servant Deo in virginitate) *praecipit Domini non habeo: consilium autem* do, ut id faciant, tanquam misericordiam consecutus à Domino, ut sine fidelis. Virginitatem, inquit, consulo, tanquam is, qui misericorditer assumptus sum ad gratiam apostolice

tandum, sed de sanctificando.

VERS. 28. — *DE VIRGINIBUS AUTEM...* Quintum dubium seu quinta questio, à Corinthiis proposita.

An virginitas à christiano seranda.

Hac de re, inquit, nullum Christus dedit praecipitum, quod necessitatem imponat; hinc nec ego quidquam iubeo; sed non vobis tantummodo consuevit, et ne spernatis, quia consilium tantummodo. Etenim illud do vobis TANQUAM VIR, qui gratiam à Deo sum adeptus, UT SINE FIDELIS DEI MINISTER, et consequenter qui Dei mentem omnibus fideliter exponam. Fidelis est ministri omnem Dei voluntatem singulis et omnibus aperire, non precepta tantum declarare; sed et consilia; ut sciant et probent fideles, *quae sit voluntas Dei, bona, beneplacita et perfecta.*

VERS. 26. — *EXISTIMO ERGO HOC BONUM ESSE...* Itaque existimo et dico, hoc, scilicet in perpetua virginitate permanere, *bonum*, Graec., *πλεονεκτον*, eximium, praelarum, melius esse; idque multas ob causas, ac primo propter instantem, praesentem; Graec., *επιτετακτον*, existentem, scilicet in conjugio molestiam, id est, propter vitandas urgentes et inevitabiles rei uxorie molestias. SYR., *propter necessitatem temporis*, id est, propter angustias temporis, propter urgentem brevi moriendi necessitatem. Haecque ratio sic explicata convenit cum v. 29, qui expressè dicitur: *Tempus breve est*, quasi diceret, adeò breve et angustum vitae nostrae tempus, adeò coarctatum tempus nobis ad aeternitatem promerendam concessum, ut nulla illius pars sit carni tribuenda; sed totum animae saluti impertienda.

QUONIAM BONUM EST. Non redditur hic ratio, sed fit repetitio; quasi diceret: *Bonum*, inquam, et optimum est nomen, id est, utrique sexui, sic esse, et permanere virginitatem et sine conjugio.

muneris apud gentes, ut fideliter illis consuam. Ita Ambrosius, Anselmus, Theodor. Q. d.: Quo pre illis apostolis indignior, majori gratia et misericordia vocatus sum ad apostolatam, eo magis in eo decet me esse fidelem, et fideliter consulere eis, ad quos à Christo missus sum apostolus.

VERS. 26. — *Existimo ergo hoc bonum esse propter instantem necessitatem.* Hoc, scilicet virginitatem. Ita Ambros. et alii, vel aptius, hoc, ut scilicet sint et manent virginibus. *Propter instantem necessitatem.* Instans necessitas, vel praesens necessitas est necessitas temporis, id est, angustia praesentis vitae, quae nobis vitae nostrae incumbit et imminet, eamque arctat et urget, ut propter ad mortem et aeternitatem. Instans ergo necessitas est brevis temporis, quod nobis datum ad aeternitatis acquisitionem: quae proinde non ad tempus, non conjugii, sed amice et Deo. danda est. Ita Chrysostomus, Anselmus, et S. Hieronymus, lib. I contra Iovinianum: *Necessitas*, ait, *haec est brevis moriendi.* Quasi dicit Paulus: In hac brevi vita necessitas est placendi Deo, et studiosè parandi vicium et necessariam, scilicet bona opera, ut inde vivamus beati in tota aeternitate; ergo consulo virginitatem. Haec enim uni Deo intendere potest, cum conjugati per opera conjugii distrabantur.

Quoniam bonum est homini sic esse; quasi dicit: Existimo bonum esse manere virginem propter instantem necessitatem: *quoniam*, id est, quod, in-

VERS. 27. — *ALLIGATUS ES UXORI...* Itaque, si quidem sis alligatus uxori et vinculum matrimonii contraxeris, ne divorcium quaeras, juxta praecipitum Domini, de quo v. 10. Sed si liber es, tunc dominus, consulo ut sic permanes, nec quaeras uxorem. Hoc enim melius et perfectius, ut jam dixi, et inferius dicam.

VERS. 28. — *SI AUTEM ACCEPERIS...* Hoc tamen tibi sic consulo, tanquam melius, ut nolim arbitreres quod peccaveris, si meo consilio non adhaeres. Si enim *conjugem acceperis, non peccasti*; et si virgo nubat, non propterea peccabit. Sed tales, matrimonio contracto, multas secundum carnem tribulationes et molestias habebunt. *Per tribulationem carnis*, intellige mille matrimonii incommoda, angores et curas, ait D. Athanasius: seu, ut ait D. Thomas, afflictiones pro procurandis necessariis sibi, et filiis suis et aliis.

Ego autem vobis parco, id est, vestri miseror, seu, à quibus angustiis, ego vestri miseratione ductus, vos optarim eximi; seu vobis parco, dum vos à talibus exemptos volo.

VERS. 29. — *HOC ITAQUE DICO; TEMPUS BREVE EST.* Secundò ob vite nostrae brevitem, et hujus mundi rerum vanitatem. *Hoc itaque, fratres, vobis omnibus nuptis et inuuptis habeo dicendum,* et ad hoc vos attentos velim. 1° *Tempus breve est.* Graec., *contractum*, id est, breve et angustum est vite nostrae tempus; mors non tardat, sed quasi fur stat in insidiis. 2° *Præterit figura;* id est, facies, species, dispositio rerum hujus mundi transitoria est, et in continuo fluxu. Torrens rerum fluit, momentis transvolantibus cuncta rapiuntur; Aug. Vel *præterit*; *παράγει*, quod significat etiam falli, decipit, species, apparentia hujus mundi. Omnia igitur hujus mundi fluxa sunt et fallacia; transitoria et deceptoria. Haec si bene penetraveritis: 1° quod instet mors, 2° quod omnia hujus mundi sint fluxa, 3° quod omnia fallacia.

RELIGUM EST, superest, id est, hinc fiet, ut non quam, homini sit bonum sic esse, scilicet in virginitate.

VERS. 27, 28. — *Alligatus es uxori...? Si autem acceperis uxorem, non peccasti: et si nupsit virgo, habilis scilicet ad nubendum, puta libera et inuupta, nec Deo consecrata.* Ita Theodoretus, Papius, et S. Hieronymus. Talis umbra non peccat.

Tribulationem tamen carnis habebunt hujusmodi. Aparentes sibi per conjugii copulam dolorum officinam, inquit S. Basilus, lib. de S. Virginitate. Vocat Apostolus *tribulationem carnis*, conjugii, liberorum et familiae onera. Tribulationem ergo carnis appellat eam, quae circa carnem et carnalia versatur, quaeque carnem alligit.

Ego autem vobis parco. Ego autem vobis tanquam filiis parco, cupiens afflictionem et molestiarum quae nuptias consequuntur, expertes esse, ideoque contentiam suadeo.

VERS. 29. — *Hoc itaque dico, fratres, tempus breve est;* q. d.: Breve est omne hoc tempus, et imminet dies iudicii: non ergo temporales seculi voluptatibus immoremur sed comparemus nos ad iudicium.

Religum est, ut et qui habent uxores, tanquam non habentes sint, ut scilicet non magis propter rei uxorie affectentur, ut amicum, mentem atque amorem magis

virgines tantummodo de nuptiis contrahendis non cogitent, sed et ipsi conjugati, qui nuptias jam contraxerunt, sint sicut inuupti: vivant ut soluti et liberi.

VERS. 50. — *ET QUI FLENT...*, ob tristia scilicet et mala quae illis acciderunt; sint quasi non fientes, et non multum tristes, quia haec mala brevia sunt et cito finitura. Nulla vos frangat adversitas.

Et qui cadent et lecti sunt, ob prospera quae eis contigerunt, non multum gaudiant; quia hujus mundi bona inanitas sunt et fallacia. Nulla vos corrumpet, aut inflabit prosperitas.

Et qui emunt..., seu aliquid acquirunt, finitque divites, sint quasi nihil habeant, quia transitoria haec bona, et ab eis statim evolutura.

VERS. 31. — *ET QUI UTUNTUR...* Et qui utuntur hujus mundi bonis, sint quasi non utantur. Graec., *non abutentes.* Sine affectu et adhesionem utuntur, cum moderatione propter necessitatem; scientes quod in mundo, sicut in scenis comicis, in momento vertuntur omnia. Hoc significat: *PRÆTERIT ENIM FIGURA.* Mundi figuram dixit, non substantiam; quia omnia ejus bona solo terminantur aspectu, et apparentia tantummodo sunt, et nullo subsistunt fundamento. Divus Athanasius, umbra boni, et umbra momentanea boni. *Figura Graec., ζῆλος, facies,* ditrophia. Vide dicta, v. 29. *Παράγει,* praeterit, vel etiam decipit. Vide ibidem. Omnia mundi levitia sunt, et brevi avolutura; illudunt et seducunt. Talia cum sint hujus mundi bona, inanitas et fluxa, transitoria et fallacia; cum insuper mors omnes cito sit adaequatura. Hinc Apostolus vult ab omnibus concludi, quod omnes, sive nupti, sive inuupti, sive tristes et infelices, sive laeti et felices, sive divites, sive pauperes, in eadem cordis et animi debeant esse dispositione, nec esse quo se distinguant ab invicem; nunquam debere curare omnes, ut Deo vacent, aeternaque bona comparent: haec quippe vera, solida, aeterna.

VERS. 32. — *VELO AUTEM VOS SINE SOLICITUDINE* in Domino quam uxoribus defligant. Ita Ambrosius et Anselmus.

VERS. 30. — *Et qui flent, tanquam non fientes,* hoc est, quibus tristitia accidit, qui sunt flendi materia, non iis admodum commoveantur; sed patienter et aequanimiter ferant, utpote non diu duratura, seque consolerentur spe vite future.

Et qui gaudent, tanquam non gaudentes, consideratione brevitatis ac vanitatis gaudiorum hujus mundi.

Et qui emunt, tanquam non possidentes, perpetui nimirum, sed tanquam usufructuarii ad vitam.

VERS. 31. — *Et qui utuntur hoc mundo, tanquam non utantur;* ut qui rebus hujus mundi utuntur, utantur obiter, ac velut transcursum, quantum fert necessitas; eoque modo sint quasi non utentes. *Præterit enim figura hujus mundi.* Tota hujus mundi facies et dispositio transitoria est, aliquando cessabit. Noli, ait Bernardus, amare praesentia, quae possessa operant, amata inquinant, amissa cruciant. *Figura,* id est, habitus, species ac status mundi fugax. Ita Ambrosius et Anselmus. Nota: Mondo non tribuit Apostolus formam: haec enim solidior est et constantior; sed figuram, quae mobilis est, fugax, evanida.

Præterit iste dies, necitur origo secundae.

An labor, an requies. Sic transit gloria mundi.

VERS. 32. — *Volo autem vos sine sollicitudine esse.*

esse. Apertè ostendit quis sit scopus virginitatis: qui enim virgo est, à supervacaneis et inuilibus cogitationibus liberam habet animam; et futuram vitam, quantum licet imitari; Theodoretus. Et hoc voluit sequentia. Tertiam itaque rationem hinc affert Apostolus, ob quam virginitas matrimonio sit preferenda; scilicet ob majorem facultatem Deum obsecrandi; quasi diceret: Vos à conjugio dehortans, et ad callidum exhortans, opto vos liberos à rerum inanum, et brevi periturarum sollicitudine, ut Deo et rebus divinis vacetis liberius.

QUI SINE UXORE EST.... Græc., *caelebs*, curat que Domini, quomodo placeat Domino. Hoc unum agit, nihil aliud, ut vix aliud habet quod agat, nisi ut cogitet de Domino, illicque placere studeat.

VERS. 35. — QUI AUTEM CUM UXORE EST.... UXORATUS autem sollicitus est de rebus hujus mundi, et quomodo placeat uxori. Cura uxoris et filiorum, cogitatio mundi est, ait Ambrosius.

ET DIVISES EST. Christo enim servit ad salutem, mundo ob uxorem; sicque curis divisus est et distractus. Aliter Græcus textus hodiernus et Syrus, et sanctus Chrysostomus cum suis: jungunt enim hoc verbum cum sequentibus, faciuntque sensum: Divise sunt mulier et virgo; seu, ut ait Syrus: Porrò differentia est inter mulierem et virginem. Sed D. Hieronymus asserit hanc lectionem non esse apostolicæ veritatis.

VERS. 34. — ET MULIER INNUPTA ET VIRGO.... Idem asserit de feminio sexu, aut cælibe, aut uxorato, quod prius dixit de masculino.

MULIER INNUPTA, ET MAXIMÉ VIRGO, conjugii experta, unicè studet ut placeat Deo, hocque unum curat, ut sancta sit corpore et spiritu. QUÆ AUTEM NUPTA EST...., cogitat de rebus mundi, et et studet placere marito; comit se oculis ejus, cique more suos accommodat; sicque et *divisa est*, dum Christo ad salutem placere studet, et mundo ob maritum. Quam periculosa est illa divisio, ubi Deo sæpè tribuitur pars minima; potior mundo. Quam facilis est Deo totum cor tribuere, quam justè illud inter Deum et uxorem, aut maritum dividere!

VERS. 35. — PORRÒ HOC AD UTILITATEM..... Hoc itaque dico ad utilitatem vestram, id est, dum virginatatem vobis commendo, ad vestrum profectum

Volo, id est, velim; ut supra: Volo, omnes vos esse sicut meipsum, sine sollicitudine, ac consequenter in virginatate et cælibatu vivere.

Qui sine uxore est, sollicitus est que Domini sunt: Magnam habet opportunitatem occupandi se totum cogitatione eorum rerum que Christi domini sunt, id est, que spectant ad æternam salutem.

Quomodo placeat Deo; placet autem Christo per opera pietatis.

VERS. 35. — Qui autem cum uxore est, etc., in multas minime curas distractus, ut uni Domino vacare non possit, sed partem Deum, partem, et potiorum, uxorem et filii sibi vindicant. Ita Ambrosius.

VERS. 34. — Et mulier innupta et virgo cogitat que Domini sunt, sollicitè meditatur, et curat ea que Domini sunt, ut sit sancta corpore et spiritu, etc. Sancta, id est, pura et immaculata. Virgo, inquit (Ecce cum corpore sancta est, propter castitatem; spiritus autem

spiritualem aspicio: non autem laqueum vobis injicere volo, necessitatem vobis imponens, quam Christus non imposit; sed ad virginatatem vos adhortor tanquam ad quid honestius, et quod majorem vobis facultatem præbeat Domino sine distractione obsecrandi. Conjugati divisi sunt, et curis secularibus distracti, sicque minus piis meditationibus et actionibus idonei: virginæ verò conjugii perturbationibus liberi, facilius, et absque distractione Deo vacant. Græc. textus habet, *sed ad decens et bene adhaerens Domino indistractè*, id est, AD ID QUOD HONESTUM EST (intellige honestius, nam et matrimonium honestum est); et ad id quod facit adhaerere Domino sine distractione, seu quod majorem dat facultatem Domino vacandi. Hoc significat, bene adhaerens Domino, id est, facile adhaerens; indistractè, sine perturbatione, sine impedimento.

Nota quod ubi Romana Biblia habent, Domino obsecrandi; Plantiniana et alia quædam habent, Dominum observandi; S. Gregorius papa, Domino observandi: et hæ tres expositiones respondent Græcæ voci, bene adhaerens: Deo enim adhaeremus per observationem, per observationem, per servitium. Virginitas ergo, ex mente divi Pauli, matrimonio melior est, non tantum ad vitandas curas et molestias temporales, ut voluit Lutherus; sed ut quis sanctior evadat, Deoque et rebus divinis facilius et perfectius vacet, ut sancti Patres docent, libris hæc de re pluribus conscriptis, D. Chrysostomus, Basilus, Athanasius, Hieronymus, Ambrosius, Augustinus.

Bene ergo divus Thomas in v. 25 hujus capituli ait: In virginatate permanere, bonum est; honestum propter puritatem; delectabile propter libertatem; utile propter mercedem; quia ei debetur aureola et fructus centesimus, Luc. 8. Et citans divum Augustinum in Gloss. ait: Supergreditur virginitas conditionem humanæ nature; per quam homines angelis assimilantur, major tamen victoria virginum quam angelorum: angeli enim sine carne vivunt; virginæ autem in carne triumphant. Vide apud Cornelium à Lapide in hunc v. 35, et in precedenti 34, multa virginatatis encomia ex sanctis Patribus ducta, ubi et probat contra hæreticos, quod virginitas sit virtus illustris, qui Deus honoratur et colitur.

VERS. 36. — SI QUIS AUTEM TURPEM.... Græc., *si*

sancta est, propter familiaritatem cum Deo, et Spiritus sancti inhabitationem.

VERS. 35. — Porro hoc ad utilitatem vestram dico. Ad majorem scilicet perfectionem, et profectum vestrum in spiritu et virtute cælibatui vobis consulo.

Non ut laqueum vobis injiciam, non quod vobis imponere velim necessitatem continendi, et vos ad cogere. Ita (Ecce cum, Theophyl., Chrysost. Sed ad id quod honestum est, scilicet vos adhortans ad honestum, id est, honestiorem et meliorem vivendi conditionem in cælibatu.

Et quod facultatem præbeat vobis virginibus, sine impedimento Dagium obsecrandi; q. d.: Ad id quod assidet Deo indistractè, seu, ut in cælibatu individuali semper assideatis et adhaeratis Deo. Ita Theophylactus et Theodoretus, scilicet ut sit vobis facultas Dominum assidue obsecrandi.

VERS. 36. — Si quis autem turpem se videri exist-

quis autem indecens esse super virginem suam existimat, etc. Syr., *si quis autem putat deridendam fore virginem suam, quòd præterierit tempus, nec dederit eam viro, etc.*; sensus ergo est: Si quis putat se, virginemque suam aliquid dedecoris subire, ex eo quòd illam nubilem, et plusquam nubilem (Græc., *superetantem*, id est, supra ætatem nubilem) diutius servet et non elocet.

ET ITA OPORTET FIERI, et putat quòd debeat illam locare, idque congruum et convenientius esse; agat prout voluerit, non peccat, si det illam nupti. Per illud oportet, intellige necessitates, tum decentiæ, tum conscientiæ; decentiæ quidem, quia putat se et filiam suam despici; conscientiæ verò, quia ipse pater novit, seu ex corpore, seu ex animo puellæ, seu alià ex parte, quòd necesse sit illam viro tradere. Parentum quippe, ut sapientiorum, est omnia hæc in re produceri considerare; et hoc innuit Apostolus: non verò significat quòd possint pro suo arbitratu filiam nolentem dare nupti.

VERS. 37. — NAM QUI STATUIT.... Græc., *qui verò nullam habens necessitatem nec decentiæ, nec conscientiæ, de quâ v. precedenti, sed plenam habens libertatem facienti quòd voluerit* (quia filia non obstat, sed parentum arbitrio se permittit), ille, inquam, qui talibus in circumstantiis firmum habet in animo propositum, et maturo decrevit judicio VIRGINEM suam in virginatatis statu SERVARE, BENE et melius FACIT, quia dat filiæ suæ quod est optimum. Paucis verbis multa complexitur, indicatque quòd hæc in re piè, prudenter, et liberè sit agendum. 1^o piè: consulendus enim Deus, ejusque voluntas querenda; 2^o prudenter: omnia consideranda; 3^o liberè: voluntas præsertim et propensio filiæ attendenda. Pater qui talibus in circumstantiis filiam volentem Deo consecrat, quasi sacerdos, Deo gratum offert sacrificium: qui verò nolentem et repugnantem, pro suo tantum arbitrio im-

mat super virgine suâ, quòd sit superadulta, quasi turpe sit et indecorum, quòd illa virgo plus æquo sit superadulta. Et ita oportet fieri, et ita potius fieri debere putat pater, ut collocet illam viro in matrimonium, vel quia ipsa non vult continere.

Quod vult faciat. Filiam tradat nupti si vult; vel servet virginem, si id vult. Non peccat, si nubat.

VERS. 37. — Nam qui statuit in corde suo, firmus, etc. Qui verò inquit, stabile ac firmum habet animo propositum, nec movetur vulgi sermonibus, ut secus faciat quam constituit apud se; non habens necessitatem, scilicet præcepti, potestatem autem habens circa propriam voluntatem; et hoc judicavit in corde suo, id est, maturo judicio apud se decrevit ac statuit, servare virginem suam (Græc., *ut servet*), bene facit, quia consilium Christi et meum adimplet.

VERS. 38. — Igitur et qui matrimonio jungit virginem suam, etc. id est, rem facit meliorem et præstantiorem, scilicet genero suo.

VERS. 39. — Mulier alligata est legi, scilicet matrimonii, ut discedere à suo viro et alii nubere non pos-

Corollarium pietatis, seu in hoc capite ad pietatem maxime notanda, et ad præxim redigenda.

Ex v. 4, 5 et 6, patet usum conjugii ab Apostolo concedi secundum indulgentiam, propter inconuen-

molat; timeo ne filia suæ, et quoad corpus, et quoad animam, fiat tortor et carnisæ.

VERS. 38. — Igitur et qui MATRIMONIO JUNGIT...., BENE FACIT, quia matrimonium bonum, sanctum, à Deo institutum.

QUI NON JUNGIT, MELIUS FACIT, quia virginitas matrimonio melior ac præstantior, ut ostensum est in superioribus. Virginitas est aurum; cælibatus argentum; conjugium est eramentum. Vide apud Cornelium à Lapide v. 35. Laudem virginatatis vide apud divum Thomam in Commentario, lect. 5 de Virginitate autem, etc.

VERS. 39. — MULIER ALLIGATA EST LEGI.... Ultimùm dubium, seu sexta questio.

An viduis liceat iterum nubere?

Mulier quamdiu vivit ejus maritus, vincata est per legem conjugii; ita ut nec à viro discedere possit, nec alteri nubere. Idem intellige de viro conjugato. Insolubile ergo jugum matrimonii, solâ morte solvendum.

QUOD SI DORMIET, LIBERATA EST à tali lege; id est, libera est, et jus habet de se statuendi.

CUI VULT NUBAT, TANTUM IN DOMINO, id est, dummodo viro fideli et christiano. Hinc inferitur, lege divinâ et apostolicâ, nuptias fidelium cum infidelibus esse prohibitas. Exempla quarundam sanctarum mulierum in contrarium, excusantur vel ignorantia legis, vel interpretatione legis non obligantis in certis casibus, ait Estius.

VERS. 40. — BEATORUM AUTEM ERIT...., si cælebs permanserit, secundum consilium, quod dedi supra et ob easdem rationes, v. 8, 51, 53.

PUTO AUTEM QUOD ET EGO SPIRITUM DEI HABEAM. Magnæ quidem humilitatis sunt hæc verba, dum dicit, puto: sed magnæ etiam sunt auctoritatæ, dum dicit, Spiritum Dei habeam...., hoc enim affirmat consilium Pauli pro Dei sententiâ amplectendum.

sit, quanto tempore vir ejus vivit, vivente viro. Quòd si dormierit vir ejus, id est, mortuus fuerit, mors fidelium dicitur somnus: ex eo enim evigilavit in resurrectione.

Liberata est: cui vult nubat, id est, est libera ad nubendum cui voluerit, tantum in Domino, id est, in Domini Ecclesiæ et christianismo. Nubat ergo in Domino, id est, nubat viro christiano. Ita Ambros., Theod., Theophyl., Anselm., Thomas, S. Augustinus.

VERS. 40. — Beatorum autem erit si sic permanserit. Beatorum autem erit, si sic maneat. Sic, id est, sine viro. Tum hic in quietâ et sanctiæ vitâ, tum in futuro majori beatitudine felicior et gloriosior erit in celo, ait Ambrosius, si sic (separata in viduitate) permanserit. Hinc patet consilium viduitatis, tanquam melioris matrimonio.

Puto autem quòd et ego Spiritum Dei habeam. Nimirum spiritum consilii, secundum quem puto me ista fideliter credere. Ita Anselm. et alii. Nota et ego, q. d.: Sicut alii apostoli, ita et ego Spiritum Dei habeo. Notat S. Aug., tract. 37 in Joan., puto non dubitantis esse, sed asseverantis et incipientis.

Notat S. Aug., tract. 37 in Joan., puto non dubitantis esse, sed asseverantis et incipientis.

Corollarium pietatis, seu in hoc capite ad pietatem maxime notanda, et ad præxim redigenda.

tiam, et ob vitandas impiritates. Caveant itaque conjugati, ne remedio, secundum indulgentiam, et ob in-

